

**KOHTUTE HALDAMISE NÕUKOJA  
SAJA NELJAKÜMNE ESIMESE ISTUNGI PROTOKOLL**

*Ministeeriumide ühishoone ruumis Kask/Kõiv ning MS Teamsi vahendusel*

11. september 2026. a

**Kohalviibijad**

KHN-i liikmed ja asendusliikmed:

|                                  |                                                              |
|----------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| <b>Villu Kõve</b>                | Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees        |
| <b>Ivo Pilving</b>               | riigikohtunik                                                |
| <b>Indrek Parrest</b>            | Tartu Ringkonnakohtu kohtunik                                |
| <b>Geidi Sile</b>                | Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik                             |
| <b>Merit Helm</b>                | Harju Maakohtu kohtunik                                      |
| <b>Ruth Prigoda</b>              | Tallinna Halduskohus                                         |
| <b>Imbi Jürgen</b>               | Eesti Advokatuuri esimees                                    |
| <b>Dilaila Nahkur-Tammiksaar</b> | juhtiv riigiprokurör (riigi peaprokuröri ülesannetes)        |
| <b>Madis Timpson</b>             | Riigikogu õiguskomisjoni esimees                             |
| <b>Marju Uljas</b>               | Õiguskantsleri Kantselei õiguskorra kaitse osakonna juhataja |
| <b>Anu Uritam</b>                | Harju Maakohtu kohtunik (asendusliige)                       |
| <b>Vahur-Peeter Liin</b>         | riigikohtunik (asendusliige)                                 |

Teised osalejad:

|                                |                                                                                                                                  |
|--------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Kristjan Siigur</b>         | Tallinna Ringkonnakohtu esimees                                                                                                  |
| <b>Mario Truu</b>              | Tartu Ringkonnakohtu esimees                                                                                                     |
| <b>Ene Andresen</b>            | Tartu Halduskohtu esimees                                                                                                        |
| <b>Kaupo Kruusvee</b>          | Tallinna Halduskohtu esimees                                                                                                     |
| <b>Marek Vahing</b>            | Tartu Maakohtu esimees                                                                                                           |
| <b>Liina Naaber-Kivisoo</b>    | Harju Maakohtu esimees                                                                                                           |
| <b>Toomas Talviste</b>         | Pärnu Maakohtu esimees ( <i>osales päevakorrapunktide 1–4 juures</i> )                                                           |
| <b>Priit Kama</b>              | Viru Maakohtu esimees                                                                                                            |
| <b>Tiina Ereb</b>              | Tartu Ringkonnakohtu, Halduskohtu ja Maakohtu ning Pärnu Maakohtu, Tallinna Halduskohtu ja Tallinna Ringkonnakohtu kohtudirektor |
| <b>Hans Moks</b>               | Tartu Maakohtu kinnistus- ja registriosakonna, Pärnu Maakohtu maksekäsuosakonna, Harju Maakohtu ja Viru Maakohtu, kohtudirektor  |
| <b>Karin Leichter-Tammisto</b> | Riigikohtu esimehe nõunik                                                                                                        |
| <b>Kristi Kirsberg</b>         | kohtute kommunikatsiooni juht                                                                                                    |
| <b>Üllar Kaljumäe</b>          | Riigikohtu direktor                                                                                                              |
| <b>Mari-Liis Mikli</b>         | Justiits- ja Digiministeeriumi justiitshalduspoliitika asekanstler                                                               |
| <b>Küllu Luha</b>              | Justiits- ja Digiministeeriumi kohtute talituse nõunik                                                                           |
| <b>Marilin Reintamm</b>        | Justiits- ja Digiministeeriumi kohtute talituse nõunik                                                                           |
| <b>Signe Talalaev</b>          | Justiits- ja Digiministeeriumi kohtute talituse nõunik                                                                           |
| <b>Regina Vällik</b>           | Justiits- ja Digiministeeriumi eelarve- ja strateegiatalituse juhataja ( <i>osales päevakorrapunkti 4 juures</i> )               |

|                       |                                                                                             |
|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Evar Sõmer</b>     | Justiits- ja Digiministeeriumi kantsleri nõunik ( <i>osales päevakorrapunkti 4 juures</i> ) |
| <b>Janar Jäätma</b>   | Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik ( <i>osales päevakorrapunkti 2 juures</i> )                |
| <b>Veiko Vaske</b>    | Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik ( <i>osales päevakorrapunkti 2 juures</i> )                |
| <b>Villem Lapimaa</b> | Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik ( <i>osales päevakorrapunkti 2 juures</i> )                |
| <b>Virgo Saarmets</b> | Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik ( <i>osales päevakorrapunkti 2 juures</i> )                |
| <b>Maret Hallikma</b> | Tallinna Halduskohtu kohtunik ( <i>osales päevakorrapunkti 3 juures</i> )                   |

**Juhatas:** Villu Kõve Riigikohtu esimees, kohtute haldamise nõukoja esimees  
**Protokollis:** Signe Talalaev Justiits- ja Digiministeeriumi kohtute talituse nõunik

**Algus:** 11.09.2026. a kell 10.30  
**Lõpp:** 11.09.2026. a kell 15.17

#### Istungi päevakorras on:

- 22.05.2026. a KHN-i 138. istungi, 07.08.2026. a KHN-i 139. erakorralise istungi ning 24.–25.08.2026. a KHN-i 140. erakorralise istungi protokollide kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve  
Otsuse projekt: KHN kinnitab 22.05.2026. a KHN-i 138. korralise istungi, 07.08.2026. a erakorralise istungi ning 24.–25.08.2026. a KHN-i 140. erakorralise istungi protokollid.  
Materjalina lisatud protokollid.
- Arvamuse andmine Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel** – Riigikohus  
Otsuse projekt: KHN avaldab Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta arvamust.  
Materjalid edastatakse KHN-i liikmetele ja KHN-i asendusliikmetele.
- Tallinna Halduskohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel** – esimehe kandidaadi sõnavõtt  
Otsuse projekt: KHN annab nõusoleku Maret Hallikma nimetamiseks Tallinna Halduskohtu esimeheks.  
Materjalina lisatud memo, Maret Hallikma kandideerimisavaldus, CV, essee ning Tallinna Halduskohtu üldkogu aramus.
- Ülevaade kohtureformi ettevalmistustest (rakendustegevused, kohtute eelarve) – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiits- ja Digiministeerium, Marilin Reintamm, Regina Vällik, Evar Sõmer; kohtujuhid.  
Otsuse projekt: KHN avaldab arvamust ja võtab informatsiooni teadmiseks.  
Materjalina lisatud kohtureformi memo ning kohtute tegevuskava
- Ülevaade kohtute IT-lahenduste hetkeseisust – 41 lg 3 p 4 alusel** – Tallinna Halduskohus, Ruth Prigoda  
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.  
Materjal puudub.
- .ru aadressilt kohtusse saabuvad kirjad – 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohtu esimees Villu Kõve; Justiits- ja Digiministeerium, Marilin Reintamm.  
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.  
Materjalina lisatud justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ eelnõu ja seletuskiri

7. **Muud teemad – KS § 41 lg 3 p 3 ja 4 alusel** – Riigikohtu esimees Villu Kõve  
Otsuse projekt: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.  
Materjal puudub.

*Istungi algus kell 10.30.*

*Vahur-Peeter Liin ning Madis Timpson liituvad MS Teamsi vahendusel.*

**V. Kõve:** Täna on viimane KHN-i istung. Täna istungi protokoll tuleb veel KHN-il kirjalikult kinnitada enne kohtute nõukogu (KN) kogunemist.

KHN-i liikmed kinnitavad istungi päevakorra.

1. **22.05.2026. a KHN-i 138. istungi, 07.08.2026. a KHN-i 139. erakorralise istungi ning 24.–25.08.2026. a KHN-i 140. erakorralise istungi protokollide kinnitamine** – Riigikohtu esimees Villu Kõve

**P. Kama:** Küsimus, kas peab nii sisulise täpsusega protokollima. Ettepanek panna protokollidele vaid otsused ja pikemad sõnavõtted vaid siis, kui keegi nõuab millegi protokollide kandmist.

**V. Kõve:** Meil on samuti ettepanek kohtute nõukogu protokollidele oluliselt kärpida ning panna kirja vaid otsused. Järgmine nädal saadame tutvumiseks oluliselt lihtsustatud kohtute nõukogu kodukorra.

*KHN-i 138. istungi, 139. istungi ning 140. istungi protokollidele ei ole kellelgi täiendusi ning need kiidetakse heaks.*

**Otsus:** KHN kinnitab 22.05.2026. a KHN-i 138. korralise istungi, 07.08.2026. a erakorralise istungi ning 24.–25.08.2026. a KHN-i 140. erakorralise istungi protokollid.

2. **Arvamuse andmine Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta – KS § 41 lg 3 p 1 alusel** – Riigikohus

Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerijad on:

- 1) Janar Jäätma
- 2) Villem Lapimaa
- 3) Virgo Saarmets
- 4) Veiko Vaske

*Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivad isikud tutvustavad end ning KHN-i liikmed ja kohtute esimehed esitavad kandidaatidele küsimusi.*

*Lahkuvad Janar Jäätma, Veiko Vaske, Villem Lapimaa ja Virgo Saarmets.*

*KHN-i liikmetelt ja kohtute esimeestelt küsitakse arvamust Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta.*

*Liitub Mari-Liis Mikli MS Teamsi vahendusel.*

**Otsus:** KHN avaldab Riigikohtu kohtuniku vabale ametikohale kandideerivate isikute kohta arvamust.

*Saabub Maret Hallikma.*

3. **Tallinna Halduskohtu esimehe nimetamiseks nõusoleku andmine – KS § 41 lg 1 p 5 alusel**  
– esimehe kandidaadi sõnavõtt

**V. Kõve:** Minister on esitanud Tallinna Halduskohtu esimehe kandidaadiks Maret Hallikma. Meile on esitatud ka Tallinna Halduskohtu üldkogu protokoll, kus tehti valik kahe kandidaadi vahel ning kus oled saanud samuti enamuse toetuse. Millised on Sinu mõtted Tallinna Halduskohtu juhtimisest olukorras, kus Tallinna Halduskohtust võetakse koht Tallinna Ringkonnakohtuse ning kohtuasjade menetlemine kipub venima, kuivõrd töökoormus on tõusmas ning edasikaave on halduskohtus suur.

**M. Hallikma:** Mõtteid on. Ma ei puudutaks praegu tehnoloogilisi lahendusi, vaid keskenduksin eelkõige sellele, kuidas olemasoleva õigusraamistiku ja personaliga tööd tõhusamalt korraldada. Näiteks võiks koondada paljude kaebajatega nõuded ning menetleda lihtsamaid asju kiiremini selleks loodud spetsiaalses menetlusgrupis. Võiks eeskuju võtta teiste riikide lahendustest, kus eelmenetlusgrupis valmistavad kohtunikele asju ette kohtujuristid või muud spetsialistid. Halduskohtus on selle kohta erinevaid arvamusi. Mõistatavalt ei ole kõik valmis ideega kohe kaasa tulema, sest harjutud on klassikalise kohtuniku ja kohtujuristi tandemiga. Võimalik, et tuleb ümber vaadata, kuidas kohtuasju ühtse meeskonnana rohkem ette valmistatakse, et kohtunik saaks keskenduda sisulisele otsustamisele, mitte juhendada kohtujuristi, kuidas ühe või teise asja menetluslikku küsimusega edasi minna.

**V. Kõve:** Tunnetus on, et Tallinna Halduskohtus on hea sisekliima ning kokkuhoidev meeskond. Kuidas plaanid ka Kaupo tööd vaadates seda head rütmi hoida ja jätkata?

**M. Hallikma:** Arvan, et mul on see võime olemas. Maksu- ja Tolliametis töötades kogesin samuti pingelist aega, mil toimus asutuste ühendamine. Ma ei tahaks siinkohal tõmmata otsest paralleeli kohtute liitmisega, kuid ka siis tuli saavutada töörahu olukorras, kus paljud inimesed pidid harjumuspärasest keskkonnast välja tulema. Sain sellest ajast palju kogemusi ja usun, et suudan ka praegust olukorda veelgi rohkem kogemusega hästi juhtida. Muutused ootavad meid ees ka kohtureformiga seoses. Tegutseme põneval ajal ning just see väljakutse ajendas mind kandideerima.

**I. Pilving:** Suur tänu kandideerimast. Kirjutad oma essees, et kohtunikud ootaksid rohkem tagasisidet ning et võiks toimuda rohkem valdkondlikke arutelusid. Kas saad täpsustada, milline võiks olla tagasiside praktiline formaat?

**M. Hallikma:** Üks on see, mida kõrgem kohus kirjutab kohtulahendisse. Arutada võiks muu hulgas ka seda, kuidas korraldada menetlust lihtsamalt ja kiiremini. On tähelepanekuid, mida kohtulahendisse ei kirjutata. Praegu on rändeasjade valdkonnas teatav kriis või vähemalt suurem surve. Oleme sellest õppinud ning rändeasjadega tegelevate kohtunike seas, sealhulgas ka ringkonnakohtunike vahel, on tekkinud hea tagasisidevahetus, näiteks juhitakse jooksvalt tähelepanu küsimustele, mida tuleks edaspidi arvestada. Olen mõelnud, et valdkondlikult võiks arutada ka teemasid, mis kohtulahenditesse ei jõua.

**I. Pilving:** Seega võiksid valdkondlikult kokku saada eri astmete kohtunikud.

**M. Hallikma:** Meil toimub halduskohtunike ümarlaud, kus arutame menetluslikke küsimusi, et miks mitte teha ka väiksemaid kohtumisi. Ma ei pea silmas seda, et nendele aruteludele tuleks hakata kulutama palju aega.

**I. Pilving:** Kas praegu takistab seda miski?

**M. Hallikma:** Ei takista. See oli üks minu visioon, kus ma võiksin initsiatiivi võtta ning neid ettepanekuid.

*Saabub Regina Vällik.*

**P. Kama:** Millisena näed kohtu ja loodava kohtuhaldusteenistuse (KHT) eeldatavat tööjaotust, sh ametikohtade jaotust, mis on lähiaja küsimus?

**M. Hallikma:** Võimalikult paljud tugiteenused peaksid kuuluma KHT alla ning kohtute teenusfunktsioon peaks olema võimalikult ühtne. Näiteks kui istungiteenistuse puhul tekib kuskil mingi vajaka jäämine, siis oleks võimalik seda kiiremini korraldada. See vajab eraldi mõtlemist kas ja kui palju otsealluvust ning funktsionaalset alluvust jagada.

**M. Vahing:** Millisena näed esimehe rolli, kui kõik kohtust välja liigub? Mis rolli sa endal kohtu esimehena siis näed?

**M. Hallikma:** Ma ei nõustu sellega, et kõik kohtust välja liigub – osa ülesandeid liigub KHT-sse. Saan aru, et ka praegu on istungiteenistus mõningal määral kohtudirektori vastutusvaldkonnas, seega ei näe ma, et selles osas tekiks oluliselt teistsugune olukord. Igapäevase töö korraldamine majas kohapeal jääb esimehe ülesandeks. Esimees korraldaks eelkõige ka sisulist tööd, sealhulgas eelmenetluste läbiviimist ja kohtujuristide tööd. Kohtujuriste ma KHT koosseisus ei näe. Esimehe ülesanne on korraldada kohtujuristide tööd ning koostööd kohtunikega.

**V. Kõve:** Kas võitlete Pärnu maantee kohtumaja säilimise eest?

**M. Hallikma:** Kirjutasin vastavale pöördumisele alla, sest leian, et kohtumaja on jätkuvalt oluline sümbol. Muu hulgas korraldaksime ka Rahandusministeeriumi toonase haldusteemasid haldava asekancleri visiidi meie kohtumajja ning loodan, et sellest oli abi.

*Lahkub Maret Hallikma.*

*KHN-i liikmetelt küsitakse arvamust Tallinna Halduskohtu esimehe kandidaadi osas ning toimub arutelu.*

**KHN-i liikmed hääletavad, kas anda nõusolek Maret Hallikma Tallinna Halduskohtu esimeheks nimetamiseks.**

**Poolt: 10**

**Vastu: 0**

**V. Kõve:** KHN annab nõusoleku Maret Hallikma nimetamiseks Tallinna Halduskohtu esimeheks.

**Otsus: KHN annab nõusoleku Maret Hallikma nimetamiseks Tallinna Halduskohtu esimeheks.**

4. **Ülevaade kohtureformi ettevalmistustest (rakendustegevused, kohtute eelarve) – KS § 41 lg 3 p 4 alusel** – Justiits- ja Digiministeerium, Marilin Reintamm, Regina Vällik, Evar Sõmer; kohtujuhid.

**V. Kõve:** Palve on olnud alustada eelarve teemadega. Millised on olnud viimased arengud?

**R. Vällik:** Võrreldes eelmise kohtumisega on augustis kohtute 2027. aasta ja järgnevate aastate eelarve Justiits- ja Digiministeeriumi valitsemisalast tehniliselt välja tõstetud ning antud Rahandusministeeriumile, kes senikaua eelarest infosüsteemis hoiab. Eelarve kogumaht ega kohtutevaheline jaotus ei ole muutunud. Rahandusministeerium lahendas seni lahtise ja pikalt üleval olnud 836 000 euro suuruse kärpe küsimuse omaalgatuslikult esialgu nii, et suurendas kohtute eelarves RKAS-i eelarvet ning vähendas sama summa võrra muid tegevuskulusid, eelkõige tööjõukulusid ning natuke ka majandamiskulusid. Seega ei ole kogumaht vähenenud, kuid eelarve sisemine jaotus on kohtute jaoks ebasoodsalt muutunud. Justiits- ja Digiministeerium on palunud Rahandusministeeriumil oodata ära valitsuse otsuse, sest katteallika leidmine valitsuse tasandil oleks selgem ja optimaalsem lahendus. Minister on teemat riigieelarve strateegia aruteludel korduvalt tõstatanud ega ole taotlusest loobunud. Seega senikaua kuni valitsus ei ole otsust teinud, ei tule lauale ka teist alternatiivi. Valitsus peaks hiljemalt teisipäevaks selle otsuse langetama. Rahandusministeerium väljendas lootust, et otsus võib sündida juba käesoleva nädala jooksul.

*Evar Sõmer liitub MS Teamsi vahendusel.*

**V. Kõve:** Milline oleks alternatiivne otsus?

**R. Vällik:** Alternatiivne otsus tähendab, et tuleb leida puudujäägile katteallikas. Kui valitsuselt ei tule olemasolevale miinusele positiivset otsust, tuleb leida puudujäägi katmiseks teine pool. See võib tulla kohtute eelarvest, olla jaotatud mitme eelarve vahel või leitakse mõni kolmas lahendus. Variante ei ole kuigi palju – kellegi eelarve peab vähenema. Küsimus on selles, kelle eelarvet vähendatakse ja kuidas puudujääk jaotatakse, kui see jääb osaliselt kohtute kanda.

**M. Vahing:** Meie hinnangul peab see tulema siis Justiits- ja Digiministeeriumi eelarvest.

**R. Vällik:** Mina neid otsuseid ei langeta. Hetkel seda otsust ei ole. Möistagi saab ettepanekuid esitada, kuid lõpliku otsuse teeb minister.

**V. Kõve:** Järgmisel nädalal peaks valitsuse tasandil selguma, kas 836 000 euro suurune puudujääk jääb kohtute kanda või leitakse sellele muu katteallikas. Kuna Rahandusministeerium juhib selle küsimuse lahendamist, ei ole kahjuks kuigi tõenäoline, et valitakse teistsugune lahendus. Seetõttu tuleks pigem valmistuda ebasoodsaimaks stsenaariumiks.

**R. Vällik:** Ma ei saa siinkohal nõustuda. See, mida Rahandusministeerium tegi tehniliselt eelarve infosüsteemis, ei pruugi kajastada valitsuskabineti lõplikku otsust. Ma ei ütle, et lootust üldse ei ole, aga mul ei ole ka põhjust öelda, et on suur tõenäosus, et raha tuleb. Kaalukauss on poole peal.

**V. Kõve:** Kui aga valitsus jätab 836 000 euro suuruse summa kohtute eelarvesse sisse, siis otsustab minister, millisest allikast see kaetakse.

**T. Ereb:** Praegu on summa juba kohtute igapäevastest majandamiskuludest maha võetud ja RKAS-i eelarvereale tõstetud. Küsimus ei ole enam selles, kas tehniline ümbertõstmine tehakse, vaid selles, kas summale leitakse teine katteallikas.

**V. Kõve:** Kas meie eelarves on nii palju raha üle?

**T. Ereb:** Kohtutel selleks vaba raha ei ole. Ümbertõstmine tehti mehaaniliselt ja küsimata, kas kohtutel on tegelikult võimalik seda kulu kanda.

**V. Kõve:** Lisaks tuleb arvestada ju ka järgmiseks aastaks kavandatud täiendava kärpega, mis on mitmeks aastaks jaotatud. Kui suur see on?

**T. Ereb:** 2027. aasta rahastamiskavasse kirjutasime me sisse 710 000 euro suuruse kärpe. Me ei osanud aga ette näha, et juba arvestatud 710 000 euro suurusele kärpele tuleb veel 836 000 euro suurune puudujääk.

**P. Kama:** Sel juhul oleks kohtute eelarve koos ületulevate ülesannete ning nendega seotud tulude ja kuludega ligikaudu 1,5 miljonit eurot miinuses.

**V. Kõve:** Samas minister lubas, et iseseisvale kohtusüsteemile ei tule kärbet kaasa.

**Ü. Kaljumäe:** Me räägime kahe aasta vaates. See 836 000 euro suurune puudujääk puudutab 2026. aastat ning sama peaks olema ka baasi vähendamise vaates 2027. aastal.

**R. Vällik:** Parandage mind, aga 2026. aastal ei ole seda ära tehtud.

**T. Ereb:** SAP-is on.

**R. Vällik:** SAP-is on. Eraldi probleem on see, et küsimus tuleb lahendada ka käesoleva aasta eelarve vaates. Olen läbirääkimisi ette valmistanud ja suunanud nii, et valitsuse positiivne otsus hõlmaks ka käesolevat aastat.

**Ü. Kaljumäe:** Valitsus otsustab ilmselt mõlema aasta vaates.

**R. Vällik:** Ma olen seda ka selliselt ette valmistanud ning saan vajadusel kindluse mõttes üle küsida.

**Ü. Kaljumäe:** Kui ministri lauale see otsus tuleb, siis peab ka minister vaatama mõlema aasta vaates.

**R. Vällik:** Käesoleva aasta küsimus jääb igal juhul ministri lahendada, järgnevate aastate puhul tuleb aga arvestada ka üleminekuperioodiga, mil kohtud ei ole enam ministri vastutusvaldkonnas.

**V. Kõve:** Räägime selle aasta võtmes. Kas selle aasta eelarve on siis lõpuks selge?

**R. Vällik:** Praegu ei ole veel selge, See sama probleem on veel lahendamata.

**T. Ereb:** Meie oleme kohtute eelarve puhul praegu arvestanud musta stsenaariumiga. Rahandusministeerium on 2026. aastal 836 000 eurot kohtute eelarves ümber tõstnud ning vähendanud selle võrra meie majandamiskulusid.

**V. Kõve:** Mis aasta lõpuks saab?

**T. Ereb:** Me oleme olukorras, kus suudame 2026. aasta üle elada, kuid me ei pea seda summat enda kohustuseks ja ootame endiselt probleemile lahendust. Kõige halvema stsenaariumi korral ei satu ohtu kohtunike ega kohtujuristide palgad. Sel aastal olid meil 2025. aastast ülekantud vahendid, mille kasutamiseks olid kavandatud tegevused. Neid tegevusi ei ole saanud ellu viia, sest ülekantud vahenditega tuleb katta ootamatult tekkinud 836 000 euro suurune puudujääk. Seega jätame kavandatud tegevused tegemata, katame miinuse ning palgad maksame sel aastal välja.

**P. Kama:** Tegelik probleem tekib järgmisel aastal. Järgmine aasta võiks süüteoasjade puhul kaaluda menetluste prioriseerimist. Ligikaudu 20% koormusest moodustavad väärteloasjad. Erinevalt tsiviilasjadest võivad süüteoasjad aeguda, mistõttu võiks välja valida sotsiaalselt tundlikud ja olulisemad asjad, mida menetleda esmajärjekorras. Vähem olulised väärteloasjad võiks ressursside nappuse korral jätta ajutiselt ootele kuni täiendava ressursi tekkimiseni. Samas on konkurentsiasjades ka mahukaid väärteloamenetlusi, mida näiteks Tallinnas tuleb menetleda.

**M. Vahing:** Tegelik probleem ilmneb tõenäoliselt siis, kui kohtutel ei ole enam raha digivahendite uuendamiseks. Kui kohtusaali mikrofoni lähed katki ja uut ei ole võimalik osta, siis on reaalsus, et istungit ei saa pidada, sest seadus nõuab istungi helisalvestamist. Sellisel juhul tuleb inimesed kohtusaalist välja saata ja istung ära jätta. Seda tuleb avalikkusele ka selgelt kommunikeerida: kohus ei saa istungit pidada, sest selleks puuduvad vajalikud vahendid.

**V. Kõve:** Minu mure on see, et terendab kohtute iseseisvus ilma piisava rahastuseta. Kuidas käivitada kohtuhaldusteenistus ja kohtuhaldus üle võtta, kui raha ei jätku isegi kohtumenetluste pidamiseks?

**I. Pilving:** Laiendaksin Priidu mõtet. Eelisjärjekorras tuleks menetleda inimeste algatatud kaebusi ja tagada isikutele õigus kaitsele. Asjades, mille algatajaks on riigi täidesaatev võim, võiks menetlemine sõltuda ressursside olemasolust.

**M. Vahing:** Menetluste ootele jätmise iseenesest kokkuhoidu ei tekita. Kokkuhoiu saavutamiseks tuleks vähendada personali, sest kohtumaju tuleb endiselt kütta ja töötajatele palka maksta. Kui raha kohtute tööks ei ole, tekib küsimus, milliseid kulusid on üldse võimalik vähendada.

**P. Kama:** Kärbe tähendaks istungisekretäride ja kohtujuristide töömahu ning menetlusvõimekuse kohandamist olemasolevale ressursile. Mõistlik lähenemine oleks teha menetlusse võetud asjad korralikult ning jätta osa asju menetlemata või ootele. Näiteks tarbijakrediitiasjades ligi 20% menetlemata jätmist on avalikkus seni rahulikult aktsepteerinud, kuid edasine tegevuste vähendamine mõjutaks juba oluliselt õigusemõistmist.

**V. Kõve:** Selle mõju tuleb alles. Sellise rahastuseta võib kohtureform ebaõnnestuda, sest uus süsteem alustaks olukorras, kus tal puuduvad vajalikud vahendid. Valitsuse otsust oodatakse hiljemalt järgmisel nädalal; kui valitsus katet ei leia, peab minister leidma lahenduse kohtute eelarvesse ebaõiglaselt jäetud ligikaudu 0,84 miljoni euro katmiseks. KHN-is ei ole erimeelsusi selles osas, et me kärbet ei poolda.

**T. Ereb:** Mõistame, et esimene lahendus peaks tulema Vabariigi Valitsuselt, aga kui seda ei tule, siis järgmine lahendus on ministri käes ning minister peab leidma katteallika sellele 0,8 miljoni euro suurusele miinusele, mis praegu on ebaõiglaselt kohtute eelarves. Palume ministril katteallika leidmisel arvestada, et esimese ja teise astme kohtute kärpesummad ületavad 10%-list kärpemäära ka ilma vaidlusaluse 0,8 miljoni euro suuruse kärpeta.

**M. Vahing:** Jah, Tiina ütles tegelikult ära selle, mida ma tahtsin alguses öelda. Tookord öeldi, et võtke see enda kanda ja siis saate protsentuaalselt vähem kärpida, kuid tegelikkus on täna olnud teistsugune. Küsiksin hoopis seda, et oleme kõik lugenud majandusproгноosi ja seis on väga halb. Kas Justiits- ja Digiministeeriumil on teada, kas sellest väga kehvast eelarveseisust tulenevalt on tulemas veel täiendav kärbe?

**R. Vällik:** Jah, tõenäoliselt tuleb. Oleme juba valitsusele edastanud seisukoha, et põhiseaduslikele institutsioonidele ei ole selliseid kärpeid varem kohaldatud ja seetõttu ei tohiks neid ka kohtutele edaspidi rakendada. Arvestusi on küll tehtud, kuid keegi seda kärbet ei soovi. Kas kärpeotsus tuleb või mitte, ma ei tea. Erimeelsust ei ole aga selles, et kohtud peaksid tulevasest kärpest välja jääma.

**M. Vahing:** Kohtud ei muutu põhiseaduslikeks institutsioonideks alles 1. jaanuarist 2027, vaid on seda kogu aeg olnud.

**R. Vällik:** Riigieelarve mõistes kahjuks mitte. Olen nõus, et sama küsimus oleks olnud õige tõstatada juba 2024. aastal ja ka varasematel aastatel, kui rakendati protsendipõhiseid kärpeid. On kahetsusväärne, et seda ei tehtud, sest sarnased asutused on kärbetest välja jäetud.

**V. Kõve:** Võiksime panna kirja KHN-i seisukoha, et me ei toeta selle kärpe toomist kohtute eelarvesse ega sinna jätmist ning palume leida selle katmiseks muud võimalused.

**M. Helm:** Samuti võiksime paluda, et kohtuid käsitataks teiste põhiseaduslike institutsioonidega võrdselt.

**I. Pilving:** Peaaegu kõik eelarveteemalised arutelud lõpevad piduliku kirja kirjutamisega, kuid sellest ei ole seni abi olnud. Kui seisukoht välja öelda, tuleks kasutada teravamat sõnastust. Peame hakkama otsima võimalusi, kuidas saavutada selles küsimuses põhiseaduslik järelevalve. See lõputu kärpimine on üle igasuguste piiride, eriti kui on teada, et kohtutele oleks tegelikult vaja ressursi juurde anda.

**T. Ereb:** Minister kinnitas meile siin samas ruumis maikuus, et see kärbe ei tule kohtutega kaasa. Nüüd on kärbe siiski kohtute eelarves.

**V.-P. Liin:** Toetan Ivo pakutud rangemat sõnastust. Reaalselt hakkavad need kärped juba ohustama kohtute toimimist. Kui me räägime, et ei saa kohtuistungeid pidada või väärteloasju enam ei menetleta, tuleb selgelt välja öelda, et õigusemõistmine on riigi tuumikfunktsioon ning kärped ei tohi selle toimimist ohustada. Tegemist on ühega kolmest võimuharust ning seda ei saa lihtsalt kinni kärpida.

**K. Kruusvee:** Minu mõte oli sama. Toetan Ivo ettepanekut kasutada karmimat sõnastust. Ei piisa sellest, et me kärbet ei toeta, vaid kohtud ei aktsepteeri selle kärpe arvestamist oma edasises tegevuses. Praegu jääb mulje, et raamatupidajad otsustavad kohtute eelarve üle: keegi on tõstnud 836 000 eurot teisele reale ja kohtud peavad ise lahenduse leidma. Peame selgelt ütleva, et me ei aktsepteeri seda oma järgmise aasta eelarves ega arvesta sellega.

**V. Kõve:** Pausi aeg sõnastame KHN-i pöördumise ning fikseerime vähemalt KHN-i meelsuse.

**P. Kama:** Peaksime hoiatama millegagi, mis on meie võimuses.

**K. Kruusvee:** Otsustel on tagajärjed. Kui ressursse napib, peame millestki loobuma. Võimalik, et täidesaatva võimu taotluste. Täidesaatva võimu kiireloomuliste taotluste hulka kuuluvad näiteks viibimisalusetu välismaalaste kinnipidamise taotlused. Kui kohtud ei jõua neid enam menetleda, võivad kinnipidamiskeskuses viibivad isikud pääseda tagasi tänavale. See oleks kärpimisotsuse otsene tagajärg.

**P. Kama:** Küsimus on otsusega kaasnevate riskide teadvustamises.

**Ü. Kaljumäe:** Tehniliselt ei ole praegu veel midagi väga hullu juhtunud, sest raha on alles. Arvestuslik puudujääk ilmneb eelarvelimiidis tegelikult alles aasta lõpus. Ohule tähelepanu juhtimine ja ennetavate tegevuste kavandamine on siiski vajalik. Kui valitsuse otsust teisipäeval ei tule, ei tähenda see veel, et lahendust ei leita. Valitsusel ja ministril on võimalik otsus teha kuni 2027. aasta riigieelarve eelnõu Riigikogule esitamiseni ning muudatusi saab teha ka eelnõu menetlemise käigus. Seega on veel erinevaid võimalusi probleemi lahendamiseks.

**T. Ereb:** Oleme otsust oodanud jaanuarist saadik, mil avastasime, et selle aasta eelarves on limiidid ümber tõstetud. Rahandusministeerium andis teada, et ei aktsepteeri 836 000 euro suuruse kärpe kajastamist RKAS-i real.

**Ü. Kaljumäe:** Regina, kas praegu Justiits- ja Digiministeeriumi valitsemisala eelarves tehtud muudatus mõjutab ka 2026. aasta lisaeelarvet? Kas selle 836 000 euro suuruse puudujäägi lahendamiseks on vaja seadusemuudatust või piisab ministri käskkirjast?

**R. Vällik:** See sõltub sellest, kust kate leitakse. Kui puudujääk tuleb katta valitsemisala enda vahenditest, võib olla vajalik seadusemuudatus, kuid kohtuid see enam otseselt ei puuduta. Minister saab otsustada, kuidas küsimus 2026. aastal lahendada. Käesoleva aasta puudujäägi saab minister lahendada oma otsusega. 2027. aasta puhul on lahendusvariandid teistsugused. Tahan rõhutada, et pärast eelmist KHN-i koostas materjali ja valitsusele saadeti memorandum. Seega ei saa öelda, et midagi ei ole tehtud. Tõsi, tulemus oli oodatule vastupidine. Minu suunis on siiski olnud, et probleem lahendataks enne Riigikogu menetlust. Ma ei pea mõistlikuks saata Riigikogule eelnõu, milles on valitsemisala sisene lahendamata probleem.

**K. Siigur:** Kohtute esimehed ja direktorid saatsid umbes kaks nädalat tagasi samasisulise kirja. Võtame selle vajaduse korral uuesti ette, täiendame ja saadame edasi.

*Lahkub Mari-Liis Mikli.*

*Paus 12.30–13.15*

**V. Kõve:** Jätkame samal teemal. Järgmiseks palume anda ülevaade reformi rakendamiskava hetkeseisust ja sellest, millised tegevused sellega kaasnevad.

**T. Ereb:** Kohtureformi ettevalmistamine tugineb praegu kolmele sambale. Esiteks on kohtusisesed tegevused, mida kohtud peavad tegema selleks, et tagada 1. jaanuarist katkestusteta üleminek uude asutusse – KHT-sse. Teine samm on ministeeriumi tegevus. Ministeerium valmistab ette seaduses ette nähtud määrused ja muud õigusaktid, mis loovad aluse kohtute nõukogule vajalike otsuste tegemiseks. Kolmas samm on kohtute nõukogu, kes saab volitused 1. oktoobril ning teeb kohtute ja ministeeriumi ettepanekute alusel uue haldusmudeli käivitamiseks vajalikud otsused. Nõukogu seisukohalt on esmajoonel oluline moodustada uus kohtuasutus – KHT – ning vormistada selle registreerimiseks nõuetekohased dokumendid. Asutuse registreerimiseks vajalike dokumentide ettevalmistamine hõlmab nii ministeeriumi kui ka kohtute tegevusi. Näiteks ei saa põhimäärust koostada üksnes ülevõlt alla, vaid selleks tuleb esmalt otsustada, millised ametikohad ja funktsioonid viiakse kohtutest KHT-sse. Sellest sõltuvad KHT struktuur, koosseis ja põhimääruses sätestatavad ülesanded. Selleks, et kohtute nõukogu saaks vajalikud otsused võimalikult kiiresti teha, valmistavad kohtudirektorid ette erinevad struktuurivariandid. Need näitavad ametikohtade võimalikku jaotust, kohtuhaldusteenistuse struktuuri, sellest tulenevat kohtute ja kohtuhaldusteenistuse eelarvejaotust ning variantide mõjusid. Variandid esitatakse kohtute esimeestele seisukoha kujundamiseks. Kohtute esimeeste toetatud variandid esitatakse kohtute nõukogule, kes teeb lõpliku otsuse ning kinnitab KHT struktuuri, koosseisu ja ülesanded. Pärast seda liigub ülesanne tagasi kohtutesse. Kui on teada, millised teenused KHT-sse üle lähevad, rakendavad tugiteenuste juhid varem koostatud tegevuskavad. Kohtudirektorid on andnud neile ülesande koostada tegevuskavad kahes vaates. Esmalt kriitiliste tegevuste kohta, mis tuleb ellu viia selleks, et tagada tugiteenuste katkestusteta toimimine alates 1. jaanuarist. Need on suuresti n-ö jäämäe veealune osa, mida tavaliselt ei nähta. Kriitilised üleminekutegevused hõlmavad muu hulgas selle tagamist, et olemasolevad ATK 2.0 arvutid töötaksid KHT-s, üleviidavatel töötajatel oleksid vajalikud juurdepääsud infosüsteemidele ja andmebaasidele ning RTK saldod ja raamatupidamiskanded oleksid korrektselt üle viidud. Nende tegevuste projektijuhid on kohtudirektorid, üksikasjaliku töö korraldavad tugiteenuste juhid.

Tugiteenuste juhtide tegevused jagunevad üldiselt kolmeks: 1) ajakriitilised tegevused, mis peavad olema tehtud, et KHT saaks 2. jaanuaril tööd alustada; 2) vähem ajakriitilised tegevused, mille puudumine ei takista töö alustamist, kuid mis on vajalikud asutuse korrektseks toimimiseks, näiteks ametijuhendite koostamine; 3) kohtutega sõlmivate teenuslepingute (SLA projektid) ettevalmistamine, milles määratakse kindlaks kohtute osalemine tugiteenuste arendamises, kujundamises, juhtimises ja ressursside jaotamises. Teenuslepingute projektid arutatakse esmalt läbi kohtute esimeestega ning seejärel esitatakse kohtute nõukogule. Pikemat arutelu vajavad KHT sisemine juhtimismudel ning kohtute esimeeste osalemine selle juhtimises, kuid need küsimused ei takista üleminekut ning nende üle on aega arutada. Üleminekuks vajalikud õigusaktid peab kohtute nõukogu siiski õigeaks ajaks vastu võtma.

Eraldi tuleb kokku leppida kohtute nõukogu istungite teenindamise korraldus. Kuni 31. detsembrini teenindab istungeid Justiits- ja Digiministeerium ning alates 1. jaanuarist kohtuhaldusteenistus. Sobiva mudeli väljatöötamisel arvestatakse kohtute nõukogu esimehe seisukohti. Kui kohtute nõukogu on kinnitanud KHT koosseisu, edastatakse otsus kohtute tugiteenuste juhtidele, kes alustavad oma üksuste ning töötajate tegeliku üleviimise ettevalmistamist, kaasaarvatud kõik tegevused, mis on vajalikud tegelike inimeste üleviimiseks KHT-sse.

Eristaksin praeguses ajakavas kahte etappi. Esimene on üleminekuetapp: kuni 1. jaanuarini tegeleme suuresti sellega, et tagada sujuv üleminek. Kui üleminek on toimunud ja saame jaanuaris öelda, et vaatamata paratamatult tekkivatele probleemidele, nagu arvutikatkestused ja juurdepääsuhäired, oleme need lahendanud ning inimesed saavad jätkata tööd uues asutuses samamoodi nagu varem, algab uue organisatsiooni tegelik arendamine ning selle ülesannete ja toimimise kujundamine. Selleks ajaks peaks ametis olema KHT direktor. Kohtute nõukogu üks esimesi ülesandeid on kuulutada välja direktori konkurss. Kui konkursi tulemusel valitud inimene ei saa 1. jaanuaril ametisse asuda, vaid näiteks alles 1. märtsil, ei takista see kohtuhaldusteenistuse käivitamist, sest siis on see kohtute nõukogul teada ja nõukogu saab määrata isiku direktori ülesandeid täitma kuni konkursiga valitud direktori ametisse asumiseni.

**H. Moks:** Lisaks tuleb sõlmida teenuslepingud RIT-i, RIK-i ja teiste asutustega. Sellega seoses ilmnes RIT-i eelarves IKT osas puudujääk. Evar selgitab, kuidas selline olukord tekkis.

**V. Kõve:** Räägime sellest hiljem. Üldine mure on, et kui meid tabavad kavandatud kärped, siis mida see KHT jaoks tegelikult tähendab? Kas kärbe saab toimuda KHT arvelt?

**T. Ereb:** Ilmselt mitte. See sõltub KHT moodustamise mudelist, mille kohtute esimeestele esitame. Näiteks oli kuni juuni lõpuni kõige tõenäolisem variant, et KHT-sse viiakse üle tsentraliseeritud tugiteenused ning funktsioonid, mida juba täidetakse kohtuteüleselt, kuid mis ei ole ametlikult teenistusena vormistatud, näiteks finantsjuhtimine, varahaldus ja kommunikatsioon, samuti mõned üksikud ametikohad. Tingimustes, kus meil on neto miinus, kujuneb KHT esialgne eelarve sinna üleviidavate ametikohtade aastasest palgakulust. Kohtute eelarvesse jäävad nende ametikohtade palgad, mis jäävad kohtute koosseisu, sealhulgas kohtunike, kohtujuristide, kohtunikuabide, sekretäride ja referentide palgad, kui nad jäävad kohtututesse.

**V. Kõve:** KHT direktor on uus ametikoht. Kas lisaks direktorile ja üleviidavatele ametikohtadele saab seal veel keegi töötada? Milleks meil raha jätkub?

**T. Ereb:** See sõltub otsustest, mis tehakse tugiteenuste osutamise kohta. Kõik valikud on eelarveliselt omavahel seotud.

**V. Kõve:** Kus hakkab asutus paiknema?

**T. Ereb:** Asutuse juriidiline aadress on ilmselt Tallinnas, näiteks Lubja 4. KHT direktor hakkab esialgu tõenäoliselt töötama kas Hansu või minu senises kabinetis. Pärast direktori ametisse asumist otsustab ta ise oma meeskonna kujundamise üle. Esialgu moodustavad tema meeskonna kohtutest üle tulevad tugiteenuste juhid. Praegu ei näe me vajadust tuua inimesi üle ministeeriumist. KHT eesmärk on osutada õigusemõistmist toetavaid tugiteenuseid ning neid ülesandeid täitvad inimesed on seni olnud kohtute koosseisus.

**P. Kama:** Üks kohtute nõukogus arutamist vajav küsimus on istungisekretäride organisatsiooniline kuuluvus. Kohtute esimeeste enamuse tööhüpotees on, et istungisekretärid peaksid jääma kohtute koosseisu, kuigi selles küsimuses on ka eriarvamusi. Kui istungisekretärid jäävad täielikult kohtu ressursiks ning kohus korraldab nende tööd, teenistusse võtmist ja vabastamist, suureneb kohtu võimekus menetleda muu hulgas praegu menetlemata tarbijakrediidiasju. Tuleb arvestada, mis on mõju põhitegevusele, kui saame neid ise valida ja nende tööd korraldada ning nende arvelt ei toimu väga suurt kokkuhoidu, mis on üks potentsiaalne kokkuhoiu koht. Nõukogu otsuse juures tuleb arvestada, et abipersonali vähendamisega kaasneb otsene mõju õigusemõistmise mahule: väiksema koosseisuga tehakse tõenäoliselt vähem tööd. Viru Maakohu näitel on võimalik see seos arvutustega välja tuua.

**V. Kõve:** Kohtute nõukogu peab esmalt vastu võtma oma kodukorra ning seejärel leidma KHT direktori ja tegema kiiresti uue asutuse käivitamiseks vajalikud otsused. Kas projektid koos alternatiivsete valikutega valmivad õigeks ajaks?

**T. Ereb:** Projektide koostamine on minu ja Hans Moksi vastutus. Alates 21. septembri nädalast tutvustame variante kohtute esimeestele. Saadud tagasiside põhjal saab projekte veel korrigeerida, et kohtute nõukogu saaks neid 1. oktoobril sisuliselt arutada.

**V. Kõve:** Lahendused peavad jõudma nõukogu ette valikutena ning nõukogu peab saama nende üle tegelikult otsustada.

**T. Ereb:** Valikuvõimalused sõltuvad otseselt eelarvest, ehk milline osa kärpest langeb kohtutele ning milline KHT-le. Tugiteenuste korralduse valikud ja kärbeta jaotus kohtute ning kohtuhaldusteenistuse vahel on omavahel seotud otsused.

**V. Kõve:** Kui tahame, et see asutus saaks üldse tööle hakata, peab tal olema ka mingi tegelik võimekus. Ei saa kogu võimalikku ressursi kohtutesse jätta ja KHT-lt samal ajal toimimist oodata.

**T. Ereb:** Toon näiteks IT. Algul püüdsime struktuuri kujundada nii, et tugiteenuste ületoomisega tekiks mastaabisääst ning vabanev raha suunataks IT-sse, sest kohtute eelarves ei ole selleks kunagi eraldi vahendeid olnud. Praeguseks on aga selge, et puudujääk on arvatust suurem ja sellist lahendust ei ole võimalik rakendada. Praegu oleme arvamusel, et IT-meeskonna saame palgata ajutiste vahendite, sealhulgas struktuurifondide toetuste ja Danske rahastuse arvelt. See võimaldab vabastada baaseelarves raha muude vajaduste jaoks.

**V. Kõve:** Enne otsuste tegemist räägime IT-rahastuse küsimuse läbi. Milles täpsemalt probleem seisneb?

**T. Ereb:** Ootamatult selgus, et Justiits- ja Digiministeeriumi haldusalas olevad RIT ja RIK vaatavad oma tegevusi üle ning sõlmivad teenindatavate asutustega teenuslepinguid. Teenuste kaardistamisel ilmnes, et kohtutele osutatavate elementaarsete IT-teenuste – alates arvutitöökohtadest kuni kohtusaalide ja videokonverentsilahendusteni – rahastamisel on praeguse seisuga puudu 166 000 eurot. Samuti anti teada, et puudujääk võib veel suureneda. Evar juhib seda protsessi ja selgitab lähemalt, kuidas olukord on tekkinud ning kust võivad lisakulud tulla.

**E. Sõmer:** Täpsustan, et praegu räägime Riigi IT Keskuse (RIT) eelarvest, Registrite ja Infosüsteemide Keskuse (RIK) eelarve kontekstis, millel sellist teadmist ei ole. Mul ei ole veel täpset teadmist, kust kõnealune summa pärineb või kuidas see on kujunenud. Kui RIT loodi, viidi RIK-i eelarvest RIT-i eelarvesse üle kõik baaskulud, mis olid seotud serveritaristu, arvutitöökohta teenuse ja muude RIK-i osutatud teenustega. Samal ajal on arendused aastaid tuginenud investeeringutele. Näiteks puudub kohtusaalide tehnika uuendamiseks püsiv baaseelarve ning seadmeid vahetatakse ja täiendatakse üksikute investeeringute toel. RIT-i teenustega ei ole aastaid rahul olnud. Ebatavalisemate probleemide, näiteks kohtusaalide tehnika või kohtuistungite salvestamise puhul on RIT sageli selgitanud, et need ei kuulu otseselt tema teenuse hulka ja nendega tegeletakse parima võimaliku pingutuse põhimõttel.

Selguse saamiseks alustasime kevadel koos kohtute ja RIT-iga kõigi kohtutele osutatavate teenuste kaardistamist, sõltumata sellest, kas nende rahastus on eelarvega kaetud. Selle tulemusena valmis ligikaudu 70-realine tabel teenustest ja nende mahtudest. Eelarveküsimust selles etapis veel täpselt ei käsitletud, kuid ennetavalt esitati RES-i taotlus, sest oli tõenäoline, et ilmneb täiendav rahavajadus. Seni on RIT osutanud Justiits- ja Digiministeeriumi valitsemisalale teenuseid üldise raamlepingu alusel. Alustasime konkreetsema lepingu ettevalmistamist, mille järgi lepib iga asutus RIT-iga eraldi kokku talle osutatavad teenused ja nende tingimused. Selle käigus koostas RIT ülevaate kohtutele osutatavatest teenustest ja nende rahastusest ning jõudis järeldusele, et 2027. aastal on samas mahus teenuste jätkamiseks puudu ligikaudu 170 000 eurot. Numbrit kontrollimisel selgus siiski, et alusandmed ei pruugi tegelikkusele vastata. Seetõttu ei oska ka RIT praegu öelda, kui suur puudujääk tegelikult on. Probleemi muudab keerulisemaks asjaolu, et mitme teenuse, näiteks videokonverentsisüsteemide litsentside kulud on varasematel aastatel kaetud RIT-i jääkidest või aasta lõpus ministeeriumi tehtud ümbertõstetega. Seega on puudujääk olnud olemas juba pikemat aega, kuid RIT on selle seni oma jääkidest katnud. 2027. aasta prognoositav puudujääk ei puuduta ainult kohtuid. RIT tegi sarnase ülevaate kõigi teenindatavate asutuste kohta ning erineva suurusega puudujääke esineb ka mujal.

Probleem on seega märksa laiem kui kohtute ligikaudu 170 000 euro suurune rahavajadus. Lisaks ei ole praeguses arvestuses kajastatud kõiki tulevase teenuseid. Näiteks ei sisalda 2027. aasta eelarveprognoos kohtusaalide tehniliste lahenduste toetamiseks ja normaalseks toimimiseks vajalikku täiendavat personalikulu. Seetõttu võib ka selle teenusega seoses tekkida 2027. või 2028. aastal uus rahataotlus. Praegu ei ole võimalik välistada, et ilmneb veel muid rahastamata teenuseid.

Järgmise sammuna kontrollime üle alusandmed, sealhulgas teenuste mahud, seadmete arvu ja muud arvestuse aluseks olevad näitajad, et määrata puudujäägi tegelik suurus. Nulli see summa siiski tõenäoliselt ei vähene. Seejärel tuleb otsustada, kuidas puudujääk katta. Üks võimalus on kasutada kevadel esitatud RES-i taotlust, kuid kui selle kaudu rahastust ei leita, ei ole praegu veel selget lahendust, kuidas küsimus lõplikult lahendada.

**P. Kama:** Seda teemat püüdsime ka põhiseaduskomisjonis tõstatada. Justiits- ja Digiministeerium peaks koos ülesannetega üle andma kõik ressursid, mida ta on tegelikult kohtute haldamiseks kasutanud. Selgitus, et mõnd ülesannet on igal aastal rahastatud reservist, ei ole kuigi tõsiseltvõetav. Kui funktsioon antakse üle, tuleb kaasa anda ka selle täitmiseks kasutatud tegelik ressurss.

**Ü. Kaljumäe:** Elupõlise ametnikuna ütlen, et selline olukord on tavapärane. Ülesande üleandja püüab sageli näidata, nagu oleks seni tehtud töö püsinud õhu ja armastuse najal ning selleks ei olekski raha kulunud. Kui see nii oleks, pidanuks RIT ammu pankrotis olema, kuid tegelikkuses on asi sellest kaugel. Olukord tuleb lihtsalt selgeks rääkida. Ülesannete lahutamine ei tohi tekitada kohtutele puudujääki. Oleme kokku leppinud eelarveneutraalsuse põhimõtte ja sellest tuleb kinni pidada. See raha tuleb kätte saada, RIT ei ole kohtutele teenuseid osutanud tasuta. Ka investeeringute tegemisel tuleb arvestada hilisemate ülalpidamiskuludega. Neid kulusid ei saa pärast käsitleda ootamatu rahavajadusena. Riik ja teenused on seni toimunud, järelikult on vajalik raha süsteemis olemas ega ole kuhugi kadunud. Tegemist on tüüpilise ülesannete lahutamisega, kus üks pool püüab üleantavaid ressursse väiksemana näidata. Meil on vähemalt kolm kuud, et numbrid selgeks saada. See on läbirääkimiste küsimus. Seni toimisid kõik mudelid, mistõttu ei saa nüüd väita, et need töötasid mingisuguse seletamatu ressursi toel.

**V. Kõve:** RIT kuulub ministeeriumi valitsemisalasse ja vajalik raha peab sealt kaasa tulema. Ei saa olla nii, et kohtud saavad ülesanded üle, kuid teenuste rahastusest jääb märkimisväärne osa puudu.

**M. Helm:** Kuidas on võimalik, et kõigile asutustele on teenuseid osutatud üle oma eelarve? Kui vahendeid ei olnud, siis mille arvelt neid teenuseid seni osutati?

**V. Kõve:** IT-teenuste raha peab kohtutele kaasa tulema, vastasel juhul ei ole võimalik kohtute tööd tagada.

**R. Vällik:** Evari öeldu on õige, et me ei tea veel täpselt, millel praegused arvutused põhinevad ning see tuleb välja selgitada. Selguse mõttes märgin, et RIT on tõesti mitu aastat kasutanud ühekordseid vahendeid, sealhulgas välisvahendeid ja eelarvejääke, kuid tuleb ka arvestada, et eelmisel aastal mindi üle uuele ATK-teenusele, mistõttu ei ole varasem ja praegune olukord täielikult võrreldavad. Tuleb vaadata, millised summad uuele teenusele üleminekul üle anti ja kuidas teenuse tase muutus.

**M. Helm:** Teenuse tase muutus oluliselt ning praeguse lahendusega ei ole võimalik tavapäraselt tööd teha.

**R. Vällik:** Uue teenuse eest küsitav tasu on varasemast erinev ning RIT-il ei ole edaspidi enam jääke, millest puudujääke katta.

**V. Kõve:** Kas sama probleem oleks olemas ka siis, kui kohtud jätkaksid ministeeriumi valitsemisalas?

**R. Vällik:** Jah. Sama probleem tekib ka teistel asutustel ning kulud tuleb katta asutustel endil. Ministeerium ei ole neid seni eraldi kinni maksnud.

**V.-P. Liin:** Siis on lahendus väga lihtne: tuleb minna tagasi normaalse arvutitöökoha teenuse juurde ja ATK 2.0 kasutamine lõpetada.

**M. Helm:** Olen nõus. Selle teenusega ei ole võimalik normaalselt tööd teha. Kui pean paari tunni jooksul koostama ja allkirjastama mitu määrust, millest osa valmistab ette kohtujurist, muutub see väga keeruliseks.

**E. Sõmer:** Täpsustan, et standardse arvutitöökoha teenuse rahastamisel puudujääki ei ole. RIT-i standardteenus hõlmab arvutit, üht monitori, klaviatuuri, hiirt ja dokki. Selle teenuse osutamiseks vajalik raha on olemas. Probleem puudutab neid lahendusi, mida kohtud kasutavad lisaks standardsele töökohale, näiteks kohtusaalide videokonverentsisüsteeme ning teist või kolmandat monitori jne.

**Ü. Kaljumäe:** Riigikohus on samuti otnud riigi kesketelt teenuseosutajatelt tugiteenuseid. Kogemus näitab, et sellise teenuse pakkumishind kipub olema suurem kui kulu, millega asutus seda teenust varem ise osutas. See on asutuste lahutamise või ühendamise kaasnep probleem, mida tuleb juhtida.

**V. Kõve:** Enne 1. jaanuari peab olema selge, et kohtute arvutitöökohad ja muud vajalikud lahendused toimivad.

**A. Uritam:** Kui tegemist on standardtöökohateenusega, mida kohtud praegu saavad, siis tundub, et ka see ei toimi. Tavapärase töö tegemiseks vajame ilmselt teistsugust kallimat lahendust. Probleem ei piirdu kohtusaalide erilahendustega – ATK 2.0 alusel ei ole võimalik teha ka igapäevast tööd.

**L. Naaber-Kivisoo:** Süsteem ei arvesta kohtute suure failimahuga. Samuti ei näe töötajad üksteise kaustu, mis takistab menetlusgruppide tööd. Näiteks ei saa kohtunik kohtujuristi ettevalmistatud dokumenti kaustast kätte, et seda allkirjastada. Teenuse hankimisel ei arvestatud, et Microsofti lahendus ei paku sellises mahus vajalikku failihaldust.

**A. Uritam:** Kohtutele tuleb leida sobiv lahendus ja selgitada välja selle tegelik hind.

**T. Ereb:** ATK 2.0 rahastuses ei ole probleem – arvutitöökohad on riigieelarvest rahastatud. See, et teenus ei toimi, on eraldi küsimus ja seda tuleb eraldi käsitleda. Praegu läheme tõenäoliselt KHT-sse üle ATK 2.0 teenusega koos olemasoleva rahastusega. Lahendamata on kohtusaalide ja videokonverentsiseadmete rahastamine.

**L. Naaber-Kivisoo:** Tegeleme ATK 2.0 probleemidega ja püüame tööprotsesse muuta. Ka see, et meil nii palju faile on, ei ole sobilik. Osa kaustu sünkroniseeritakse ning ülejäänud jäävad arhiivi. Loodame saada lahenduse tööle umbes kuu jooksul. Olen aru saanud, et valitsuse otsuse kohaselt lähevad kõik riigiasutused ATK 2.0 teenusele üle ning kohtutel ei ole sellest loobumiseks valikuvõimalust. Vähemalt ei ole meile sellisest võimalusest teada antud.

**E. Sõmer:** Näiteks Kultuuriministeerium korraldab praegu riigihanget, et leida muuseumidele ja teatritele erasektorist partner, kes hakkaks neile osutama arvutitöökoha teenust. Tegemist oleks madalama küberturbetasemega teenusega. Tekib pretsedent, kus erasektor hakkab suurele grupile teenust osutama. Põhimõtteliselt on seega tehniliselt võimalik, et kohtud lähevad üle eraldi teenuseosutajale.

**P. Kama:** Küsimus on selles, mida me IT asutustest üle võtame, ehk millised ülesanded võtame enda kanda ja milliste puhul loodame jätkuvalt, et mõni teine asutus osutab meile sobivat teenust. Mareti eelnevalt viidatud Maksu- ja Tolliameti edukus on muu hulgas seotud sellega, et suur osa teenuseid tehakse ise.

**V. Kõve:** Uude aastasse ei saa minna lootusega, et ehk keegi teeb meie jaoks midagi ära.

**V.-P. Liin:** Kas kohtuhalduse ülevõtmisega tekib meil paindlikkus ise otsustada, milliseid teenuseid ja millise raha eest kasutada? Kas saame vajaduse korral võtta teenuse erasektorist ning kujundada endale optimaalse süsteemi või peame jätkama senise lahendusega ja saame selleks lihtsalt vähem raha?

**V. Kõve:** Tõenäoliselt ei öelda põhiseaduslikele institutsioonidele otse, millist teenust nad peavad kasutama, kuid praktikas võidakse luua olukord, kus ilma selle teenuseta ei ole võimalik töötada.

**R. Prigoda:** 1. jaanuariks ei ole võimalik uut arvutitöökoha teenust hankida, mistõttu peame esialgu jätkama ATK 2.0-ga. Küsimus on selles, kui palju raha üle tuleb ja milline rahaline võimalus jääb meile tulevikus vajaduse korral uue teenuse otsimiseks.

**Ü. Kaljumäe:** Evari selgitusest tuleb aru saada, et räägime puudujäägist RIT-i, mitte kohtute eelarves. Kesksete IT-teenuste osutajaid rahastatakse riigieelarvest ning raha nähakse ette nende eelarves, mitte iga teenust kasutava asutuse eelarves. Seega ähvardab RIT-i eelarve puudujääk mõjutada kohtutele osutatavaid teenuseid. Praegu ei ole kavandatud raha kohtute eelarvesse ülekandmist ega seda, et kohtud hakkaksid teenust RIT-ilt ise ostma.

**R. Vällik:** Sellist üleandmist ei ole plaanitud. Teiste asutuste puhul toimib süsteem nii, et standardteenuse rahastus on RIT-i eelarves, kuid kõik standardist väljuvad teenused tuleb asutusel eraldi kinni maksta. Kui lisateenuse jaoks raha ei ole, ei saa asutus seda teenust kasutada.

**V. Kõve:** Siis tuleb ka lisaraha selle jaoks anda, milleks riik raha ei anna. Kas ülemineku käigus võib ilmnedagi veel teisigi lahendamata probleeme?

**R. Vällik:** RTK-ga sellist asja ei ole.

**V.-P. Liin:** Ma ei ole eelarveküsimuste sisuga väga kursis, kuid Üllari selgitus ja juttu teenuse ostmisest tunduvad teineteist välistavat. Kui riigieelarvest eraldatakse raha otse RIT-ile, ei saa kohtute eelarvest samade teenuste eest veel täiendavalt maksta. Sellisel juhul on probleem RIT-i enda eelarve puudujäägis ning RIT peab leidma võimaluse oma seniste kulude arvelt kokku hoida. Teiseks tekib küsimus, kuidas on reguleeritud, milliseid IT-teenuseid ja millisel alusel peab RIT kohtutele osutama.

**V. Kõve:** Kuidas lahendame olukorra, kui RIT jääb seisukohale, et ilma lisaraha eraldamiseta teenust ei osutata, kuid kohtutel selleks raha ei ole?

**E. Sõmer:** Ma ei pea tõenäoliseks, et RIT olemasolevate teenuste osutamise lõpetab. RIT-ile on riigieelarvest tagatud raha standardteenuse osutamiseks. Kui näiteks ministeerium soovib koosolekuruumi videokonferentsiseadet, televiisorit või standardteenusesse mittekuuluvaid litsentse, tuleb nende eest eraldi ise maksta. Sama kehtib kohtute puhul. Kõik standardteenusest erinevad lahendused ei ole RIT-i eelarves ette nähtud ning asutused peavad leidma nende lisateenuste rahastamiseks ise vahendid.

Kohtute puhul tekitab segadust see, et osa rahast viidi omal ajal RIK-i eelarvest RIT-i eelarvesse ning eeldati, et teenuste osutamine jätkub endises mahus. Kuna olukord on RIT-i vaates muutunud, on tekkinud erinevus ootuste ja tegeliku rahastuse vahel. Näiteks käsitab RIT videokonferentsilahendust nüüd lisateenusena, milleks püsikuludeks vahendeid kaasa ei anta. Varem lahendati neid otsuseid RIK-is jooksvalt ühekordsete investeeringutega, ehk probleemi tekkimisel see lahendati ning pikaajalist ja süsteemset baasrahastust nendele teenustele ei kavandatud.

Õigusliku aluse küsimus on keerulisem. Peale RIT-i põhimääruse ei ole otsest õigusakti, mis määratleks standardteenuse sisu või sätestaks, miks ja milliseid teenuseid RIT osutab. Selle küsimusega tegeletakse eraldi.

**V. Kõve:** Sellisel juhul peaks kohtutel olema IT-teenuste ostmiseks vajalik raha olemas ning võimalus ise otsustada, kellelt teenuseid osta. Kui standardteenus on kohtute vajaduste jaoks liiga minimaalne ja lisateenuste raha ei ole ette nähtud, ei saa süsteem toimida.

**E. Sõmer:** Siin tuleb eristada kahte küsimust. Esiteks, kas kohtud peaksid standardse arvutitöökoha teenuse võtma RIT-ilt. Teiseks, kas kohtusaalide tehnika ja kohtuistungitega seotud lahendusi peab kohtutele pakkuma just RIT.

**V. Kõve:** Milleks RIT üldse loodi?

**E. Sõmer:** Kesksete teenuste osutamiseks.

**Ü. Kaljumäe:** Teenused ei teki RIT-i enda vajadusest pakkuda mitmesuguseid teenuseid, vaid teenindatavate asutuste vajadustest. Need teenuslepingud on kahepoolsed ja standardid tuleb kokku leppida läbirääkimistel. Võimalik, et läbirääkimised on mõnes osas olnud nõrgad, kuid RIT ei saa riigiasutusena ühepoolselt määrata, milliseid teenuseid ta pakub, ja nõuda, et teised asutused sellega lihtsalt lepiksid.

**L. Naaber-Kivisoo:** Kas oleks võimalik, et kohtutele teenuste osutamiseks praegu RIT-i eelarves olev raha, pluss see, mida ministeerium juurde maksab, tuleks kohtute eelarvesse ja me saaksime teenuse hankida turult?

**R. Vällik:** Ministeerium ei ole sellele summale täiendavalt juurde maksnud. Ministeerium on võib-olla mõned üksikud kulud katnud.

**L. Naaber-Kivisoo:** Tahan aru saada, millised on meie võimalused RIT-i teenusest loobuda. Olen seda küsimust juba pikalt esitanud, kuid ei ole vastust saanud.

**Ü. Kaljumäe:** Kolme kuu jooksul me seda teha ei saa.

**L. Naaber-Kivisoo:** Kui räägime ministeeriumi alt lahkumisest, siis tuleb vajalikud kokkulepped praegu siin teha. Nelja kuu pärast ei hakka keegi kohtutele selleks enam raha andma.

**R. Prigoda:** RIT-i praegune standardteenus kahjustab töötajate tervist ja sellisel kujul ei ole võimalik jätkata. Peaksime taotlema teenuse rahastuse enda käsutusse, et saaksime tellijana määrata, millist standardit vajame.

**Ü. Kaljumäe:** Kõigepealt tuleb teha rahaline seis selgeks, ehk teenuse tegelik maksumus, ning siis võtta see raha sealt ära. Ei ole vastuvõetav, kui meile antakse üle ebapiisav summa ja öeldakse, et puuduolev raha tuleb endal leida.

**L. Naaber-Kivisoo:** RIT-i eelarveprognoosis on teenuse maksumuse osas eraldi näidatud RIT-i keskne rahastus ja kohtute Justiits- ja Digiministeeriumi üle kantud baaseelarve. Mida see tähendab?

**E. Sõmer:** See on RIK-ist üle tulnud baaseelarve.

**L. Naaber-Kivisoo:** Seega on sellel sisuliselt kohtute nimi küljes, kuid raha asub RIT-i eelarves?

**E. Sõmer:** Ma ei tea, kas raha on eelarves otseselt kohtutega seotud, kuid see asub RIT-i eelarves.

**R. Vällik:** Ma ei oska praegu kindlalt öelda, kas riigieelarves on see asutuste kaupa jaotatud.

**V. Kõve:** Millise järelduse me sellest teeme?

**P. Kama:** Üks on pikaajaline küsimus, et mida üle võtame. Üldjuhul on avalikus sektoris hästi tehtud need asjad, mida tehakse ise. Maksu- ja Tolliameti arenguhüpe toimus suuresti tänu sellele, et vajalikud lahendused tehti ise. Kohtud peaksid mõne aasta jooksul üle võtma kogu IKT-süsteemi juhtimise, sealhulgas arendus- ja taristuteenused. Põhiseadus seda ei takista. Kui ressurss ja juhtimine on kohtute enda käes, saab tegevusi paremini prioriseerida. Kõrvalt jälgides kipub kohtute töö jääma teenuseosutaja muude prioriteetide kõrval tagaplaanile.

**V. Kõve:** Norras hõlmas kohtuhaldusasutus vähemalt väikest osa RIT-i, RIK-i ja RKAS-i laadsetest funktsioonidest.

**K. Siigur:** Toetan Priidu seisukohta. Kohtute isemajandamise ja -halduse lähtekoht oli, et saaksime minna seadusandja juurde infoga, kui suur peab olema kogu õigusemõistmiseks vajalik eelarve. Mingil hetkel tulebki ilmselt teha valikuid, et teatud perioodil ei kasutata raha IT-arenduste jaoks, vaid inimeste palkamiseks muus töölõigus ning mingil muul perioodil vastupidi. Praegu paikneb osa kohtutele mõeldud rahast kohtute eelarves ning osa RIT-i, RIK-i ja RKAS-i eelarves. Nii ei ole eelarveläbirääkimistel tervikpilti ning kohtud peavad hiljem teenuseosutajatega vaidlema, kas ja millises mahu neile mõeldud ressurss kätte saadakse. Mõistlik oleks koondada kogu raha kohtute eelarvesse ja otsustada ise, kuidas seda kasutada.

*Mari-Liis Mikli liitub MS Teamsi vahendusel.*

**P. Kama:** Meil peaks olema vähemalt paari aasta tegevuskava, mis on ka Justiits- ja Digiministeeriumiga kokku lepitud. Keskpikas perspektiivis tuleb IKT-funktsioonid tervikuna kohtutele üle anda.

**V. Kõve:** Selleks ongi vaja KHT-d ja uut kohtute nõukogu. Täna me seda siin kokku ei lepi.

**A. Uritam:** Paari aasta pikkune plaan on liiga aeglane. See peaks olema uue kohtute nõukogu üks esimesi eesmärgi: saada rahastus kohtute käsutusse ja leida sobiv teenuseosutaja, vajaduse korral erasektorist. ATK 2.0 probleemid näitavad selgelt, miks kohtuhalduse reform oli vajalik. Üleminek ATK 2.0-le otsustati üle meie peade kohtute vajadustesse sisuliselt süvenemata ning praegune teenus takistab igapäevast tööd ning tuleb leida alternatiivsed lahendused. Lühiajaliselt tuleb küll jätkata olemasoleva lahendusega, kuid juba praegu tuleb väljendada selget soovi saada vastav raha kohtute käsutusse.

**L. Naaber-Kivisoo:** Kohtutel on vaja pikaajalist IKT rahastamise plaani, mis on seni Justiits- ja Digiministeeriumil puudu olnud. Kui soovime digitaalset kohtumenetlust, ei saa IKT-d rahastada üksikute projektide ja juhuslike rahataotluste kaudu. Kohtute nõukogu peaks selle esimese asjana plaani võtma.

**P. Kama:** Sama puudutab arendusi.

**R. Prigoda:** Konsolideeritud teenuste suurim probleem on see, et raha antakse teenuseosutajale, kuid tellijal puudub kontroll raha kasutamise üle ning kvaliteetset teenust vastu ei saada. RIT-il on raha olemas, kuid kohtutele osutatav teenus ei vasta vajadustele. Standardse töökoha teenuse hind on nii kõrge, et erasektorist võiks tõenäoliselt saada parema lahenduse. Probleem on muu hulgas konkurentsi puudumises.

**V.-P. Liin:** Toetan seda, et pikemas plaanis peaksime IKT-lahendused ja vastava ressursi enda juhtimise alla võtma ning kujundama pikaajaliselt planeeritud ja toimiva süsteemi. Lühikeses vaates tuleb aga pidada läbirääkimisi nii, et kohtud saaksid vähemalt senises mahus teenuseid edasi ning ressursi üleminekul ei tekiks puudujääki. Peame selgelt ütlema, et oleme seda teenust seni saanud ja teenuse osutamine peab senises mahus jätkuma.

**V. Kõve:** Evar, mis on sinu viimane sõnum?

**E. Sõmer:** Tahan rõhutada, et ka arvutitöökoha teenuse tellimine erasektorist eeldab tellijalt vajalikku pädevust ja oskusi. Teenus tuleb tellida nii, et tulemuseks ei oleks uus sobimatu lahendus. Väga oluline on kõigepealt luua võimekus teenust tehniliselt tellida, hinnata ja valideerida. Enne selle võimekuse tekkimist ei ole mõistlik uue teenuse tellimise kiirustada.

*Lahkub Toomas Talviste.*

**V. Kõve:** Nüüd on selge, et olukord on tõsine ja sellega tuleb tegeleda. Lühikeses perspektiivis tuleb tagada sujuv üleminek ning see, et kohtud saaksid alates 1. jaanuarist oma tööd jätkata. See on esimene ja kõige tähtsam ülesanne. Seejärel tuleb võtta ette pikem perspektiiv, IT-küsimused tervikuna lahti harutada ning leida koos vajaliku rahastusega jätkusuutlik IT-arendus- ja teenusmudel. Vahepeal on Ivo koostand otsuse projekti.

**I. Pilving:** Saatsin KHN-i listi otsuse projekti. Proovisin lisada ka IT teemal infot, aga mulle tundub, et IT-teenuste alarahastus ei sõltu üksnes 836 371 euro suurusest kärpest, vaid on eraldiseisev probleem. Pakutud sõnastuse järgi välistaksid kavandatud meetmed õigusemõistmise seadusest tulenevas mahus ning kohtute IT-teenuste tagamise. Samuti tuleks märkida, et ettepanek on vastuolus kohtusüsteemi toimimise ja rahastamise põhiseaduslike nõuetega.

*Lahkuvad Evar Sõmer ning Madis Timpson.*

*Toimub ühine arutelu Ivo Pilvingu saadetud KHN-i pöördumise sõnastuse üle.*

*Kuniks Ivo Pilving kontrollib üle KHN-ile saadetava pöördumise sõnastust, otsustatakse vahepeal saada ülevaade IT teemadest ning Ruth Prigoda annab ülevaate KIS moodulite rahastamisaotluste hetkeseisust. 5 päevakorrapunkt võetakse seega eraldiseisva aruteluna päevakorrast välja.*

**R. Prigoda:** Oleme otsinud uute KIS-i moodulite arendamiseks raha kõikjalt ning üks võimalik rahastusallikas IT arendusteks oli Danske trahviraha, mille taotlemist vedas Hans Moks ja mina andsin

sisendit. Selle kohta on tulnud positiivne rahastusotsus ning nende vahendite abil on võimalik osa KIS-i mooduleid arendada. Teine taotlus on esitatud struktuurifondidele ja on praegu menetluses. Järgmise nädala teisipäeval arutab seda juhtkond ning siis otsustatakse, kui palju rahastust on võimalik saada. Taotluses rohkem kõrvaldamist vajavaid puudusi ei olnud. Selles on kajastatud kõik meie tööks vajalikud moodulid ning uued tökohad nii KHT-s kui ka RIK-is. RIK ei suuda praeguse töötajate arvuga projekti tervikuna ellu viia. Ootame rahastusotsust. Kui see on positiivne, saame edasi liikuda.

**A. Uritam:** Millised moodulid lähevad esimesena arendusse?

**R. Prigoda:** Esimesena alustame KIS-i liidestamisest rahvastikuregistriga, sest selle analüüs on valmis. Vaatame, kui palju me raha saame. Kui saame kogu taotletud summa, lähtume ühest teekaardist. Kui raha saame vähem, tuleb moodulid tähtsuse järjekorda seada. Danske trahvirahast soovisime arendada kolme moodulit, mis sobivad selle rahastuse eesmärgiga ning puudutavad kriminaal- ja väärteomenetlust, rahapesu ning tõendite haldamist. Rahastusotsuse järel peame täpsemalt hindama, kas tegevusi tuleb ümber tõsta ja millises järjekorras mooduleid arendada. Teekaart on praegu veel avatud ja muutub jooksvalt. Pärast rahastusotsust saame selle täpselt paika panna. KIS-i rahvastikuregistriga liidestamisega juba tegeletakse. Riigi lepingupartner LoReX valmistas ette ka KIS-i alusarhitektuuri, millele saab edasised arendused üles ehitada.

**V. Kõve:** Nüüd viime läbi pöördumise hääletuse.

**KHN hääletab Vabariigi Valitsusele saadetava KHN-i pöördumise osas, mille kohaselt KHN ei nõustu Rahandusministeeriumi poolt 2026. a riigieelarve liigenduses tehtud muudatustega ja 2027–2030. a riigieelarve strateegia projektist nähtuva kohtute eelarve kärpega 836 371 euro ulatuses aastas. Need meetmed välistavad õigusemõistmise seadusest tulenevas mahus. Lisaks on oluline puudujääk kohtute IT teenuste rahastamisel. Eeltoodu on vastuolus kohtusüsteemi toimimise ja rahastamise põhiseaduslike nõuetega.**

**Poolt:**

**9**

**Vastu: 0**

**Otsus:** KHN ei nõustu Rahandusministeeriumi poolt 2026. a riigieelarve liigenduses tehtud muudatustega ja 2027–2030. a riigieelarve strateegia projektist nähtuva kohtute eelarve kärpega 836 371 euro ulatuses aastas. Need meetmed välistavad õigusemõistmise seadusest tulenevas mahus. Lisaks on oluline puudujääk kohtute IT teenuste rahastamisel. Eeltoodu on vastuolus kohtusüsteemi toimimise ja rahastamise põhiseaduslike nõuetega.

*Lahkub Regina Vällik.*

5. **.ru aadressilt kohtusse saabuvad kirjad – 41 lg 3 p 4 alusel** – Riigikohtu esimees Villu Kõve; Justiits- ja Digiministeerium, Marilin Reintamm.

**V. Kõve:** Eelmisel korral jäi see küsimus lahenduseta. Nüüd on minister meile teadmiseks saatnud ka määruse muutmise projekti. Marilin, anna palun ülevaade praegusest seisust – kus me .ru aadressidelt saadetavate kirjade küsimusega praegu oleme?

**M. Reintamm:** Eelmise KHN-i otsuse kohaselt peatasime kohtutele saabuvate kirjade automaatse karantiini suunamise. Praegu edastatakse kirjad kohtutele tavapäraselt ega suunata neid automaatselt karantiini. Eelnõus on õiguslik alus sellele, kuidas reguleerida olukorda juhul, kui kirjad lähevad karantiini ega ole kohe kohtule vastu võetud. Määruse muudatuse kohaselt ei saa .ru-lõpuga aadressilt kirja saatnud isik kättesaamiskinnitust, vaid teavituse, et kiri võib viibida või üldse kohtule edastamata jääda. See tähendab, et dokumenti ei loeta kohtule esitatuks. Kui kohus dokumendi karantiinist vabastab, mis ei toimuks automaatselt ning seda peab tegema kohtuametnik, ning registreerib kirja KIS-is sissetuleva dokumendina, siis saadetakse e-toimiku kaudu teavitus, et dokument on nähtavaks tehtud, juhul kui isik on e-toimiku vastavad teavitused tellinud. Sellisel juhul saab ta teada, et kohus on dokumendi vastu võtnud ja registreerinud. Dokumendi kohtule saabumise tähtaja arvestamist ei reguleerita kohtule dokumentide esitamise korras.

**V. Kõve:** Tsiviilkohtumenetluse seadustikus on mustvalgelt kirjas, et dokument loetakse esitatuks, kui see on salvestatud kohtu andmebaasi ja selle kohta on saadetud teade. Kui teadet ei saadeta, kuid dokument salvestatakse, siis mis saab?

**M. Reintamm:** Kui dokument KIS-is salvestatakse, saadetakse dokumendi esitajale alati teade.

**P. Kama:** Samas võib kiri jääda kohtu e-postkasti edastamata.

**I. Jürgen:** See on äärmiselt oluline küsimus, mitte üksikasi. Peab olema väga selgelt arusaadav, mida see tähendab menetlustähtaegade järgimise seisukohalt. Seda tuleks vähemalt seletuskirjas selgelt väljendada. Norme lugedes jäi mulle mulje, et kui olen saatnud menetluskumendi .ru-lõpuga aadressilt, ei ole ma seda tegelikult tähtjaks esitanud. Mida see tähendab? Kas kohus hakkab lahendama tähtja ennistamise küsimust või tähtaega pikendama? See on niivõrd oluline, et see tuleb väga selgelt välja öelda.

**V. Kõve:** Kui minister oleks soovinud või Eesti riik otsustanud, et .ru-lõpuga aadressilt saadetud kirju vastu ei võeta, tuleks korda kirjutada, et neid ei võeta vastu.

**M. Reintamm:** Seda otsust ei ole Eesti riigil. Kirju võetakse .ru-lõpuga aadressidelt vastu, aga läbi karantiini.

**V. Kõve:** Sellisel kujul tekitame mõttetu vaidluste laviini.

**V.-P. Liin:** Mul oli täpselt sama mõte, mida sa ütlesid. Selle asemel, et öelda, et me ei saada kättesaamiskinnitust, tuleks selgelt öelda, et .ru-lõpuga aadressilt ei saa kohtule menetluskumendi saata. Praegune lahendus tekitab menetlusosalistes üksnes segadust. Kui kättesaamiskinnitust ei tule, ei ole dokumenti kohtule esitatud. Samuti ei tea menetlusosaline, millal kohtuametnik kirja vaatab, millal selle menetlusse võtab ning millal tähtaega on järgitud. Kättesaamiskinnitus võiks olla vähemalt selline, et *“Teie dokument pole kohtule saabunud. Kui Te tahate, et dokument saabuks, peate dokumendi edastada muul viisil.”*

**V. Kõve:** Aga Marilyn ütles, et see ei ole eesmärk. Kui see ei ole ministri soov, siis tuleks muudatus praegu üldse tegemata jätta. See tekitab meile üksnes muret juurde.

**R. Prigoda:** Tänane KIS toimib loogikaga, mille kohaselt saadetakse teavitus e-posti aadressile, mille isik on Eesti.ee-s andnud või e-toimikus märkinud. Kui isik on märkinud .ru-lõpuga aadressi, saadab kohus sellele samale .ru-lõpuga aadressile teavituse, et dokument on vastu võetud.

**A. Uritam:** Lisaks, millest lähtuvalt peab hakkama kohtuametnik mõtlema, kas see on nüüd ohtlik kiri või mitte.

**V. Kõve:** Mis on vahepealne areng olnud viimasest KHN-ist?

**L. Naaber-Kivisoo:** Meil on praegu erand, mille kohaselt need kirjad karantiini ei lähe.

**M. Helm:** Samas tekib küsimus, kas üldse on õiguspärane öelda, et mingilt e-posti aadressilt saadetud kirju vastu ei võeta.

**V. Kõve:** Praegu on reguleeritud näiteks saadetava faili formaat ja maht. On mõistetav, et kirja ei saa saata, kui see on liiga suur, sisaldab viirust või on muul põhjusel kahtlane. Ma ei näe aga selget alust välistada kirjade vastuvõtmine üksnes e-posti aadressi lõpu tõttu. Kui seda lahendust ei soovita rakendada, siis ei ole ka poolik lahendus hea ega aita meid edasi.

**I. Parrest:** Samas ei ole tehtud sisulist ohuhinnangut selle kohta, kui suur risk tegelikult on. Risk on küll seletuskirjas nimetatud, kuid puudub täpsem hinnang.

**K. Siigur:** Mulle tundub, et eesmärk on vältida kirjade saatmist Venemaa serveritest. See on küberturvalisuse küsimus. Seda võiks teha nii, et .ru-lõpuga aadressilt saabuval kirjal lähevad karantiini ega jõua sealt edasi. Saatjale tuleks automaatne vastus, et .ru-lõpuga aadressilt saadetud kirja ei loeta kohtule edastatuks ning dokument tuleb saata muul viisil. Meie peaksime selgelt ütleva,

millist lahendust peame õigeks. Me ei hakka lõpuks mingisugust ülipeent korda välja mõtlema, mille tulemusena teeme iseendale ja oma ametnikele tööd juurde.

**K. Kruusvee:** Oleme niigi töökoormusega hädas ja halduskohtud saaksid selle peale veel hulga kohtuasju juurde.

**V. Kõve:** KHN saab praegu anda ausa arvamuse: kas keelata .ru aadressidelt kirjade saatmine üldse ära või jätta määrus muutmata.

**M. Helm:** Kui keelata, siis tuleb arvestada ka sellega, et kui e-maili teel saadetakse kiri, siis võib jah saata automaatteavituse, et läheb karantiini, aga kui kodanik märgib .ru-lõpuga meiliaadressi KIS-is oma aadressiks, siis tuleks ka selle võimaldamist muuta, et kohus ei saaks sellist aadressi menetlusosalise aadressina kasutada.

**V. Kõve:** Siis tuleb jah seda ka muuta.

**L. Naaber-Kivisoo:** Samuti tuleb veel kord rõhutada, et kohtul ei ole ressursi kõigi karantiini läinud kirjade vabastamisega tegeleda.

**M. Reintamm:** Saan aru, et sisend on järgmine: jätkub praegune erisus ja .ru aadressidelt saadetud kirjad ei lähe karantiini.

**V. Kõve:** Või alternatiiv, aga kui teine alternatiiv ei sobi, tuleb praegu jätkata senise korraga ilma määrust muutmata.

**L. Naaber-Kivisoo:** Praegu lähevad mul ka mõned tavapärased kirjad teadmata põhjusel karantiini. Sellisel juhul saan ma ise või saadan IT-abjale teate, et kiri tuleb vabastada. Kui kõik .ru aadressidelt saadetud kirjad hakkavad karantiini minema, peaks meie inimestele antav juhis olema, et kõik need kirjad tuleb vabastamiseks IT-abisse saata. Siis tekib küsimus, kes seda korraldab ja kes selle töö eest maksab. Me ei saa seda vastutust endale võtta.

**V. Kõve:** Üldine seisukoht on arusaadav: sellisel kujul tooks muudatus kohtutele lisatööd, mistõttu ei peaks seda pigem tegema. Kui soovitakse .ru-lõpuga aadressid välistada, tuleb teha selge ja rangem otsus.

**P. Kama:** Siin on siiski kirjas kaks alternatiivi: e-kirja edastamine võib viibida või kiri võib jääda kohtu e-postkasti edastamata. Kas ministri eesmärk on anda kohtutele kaalutusõigus otsustada, kas nad nende kirjadega tegelevad või mitte?

**M. Reintamm:** Kui kirja ei ole vabastatud, hoitakse seda karantiinis 60 päeva ja seejärel kustutatakse.

**P. Kama:** Kas määrase mõttega oleks kooskõlas, kui kohus jätab kirja karantiini, ei töötle seda ning laseb sellel 60 päeva möödudes kustuda? Ma lihtsalt küsisin, kuidas seda lahendust on mõeldud. Ma ei saanud algsest mõttest aru. Kas see on õige või vale, on eraldi küsimus.

**I. Pilving:** Tekivad lugematud vaidlused.

**V. Kõve:** Marilin sai meie seisukohad kätte – ärme seda pigem praegu muuda. Kui Vabariigi Valitsusel on valmisolek kehtestada rangem lahendus, saab seda edaspidi kaaluda. See teema on nüüd piisavalt läbi arutatud.

**Otsus:** KHN võtab informatsiooni teadmiseks.

6. **Muud teemad (menetluskulude väljamõistmine) – KS § 41 lg 3 p 3 ja 4 alusel** – Riigikohtu esimees Villu Kõve; Eesti Advokatuuri esimees Imbi Jürgen

**V. Kõve:** Oleme jõudnud muude teemade juurde.

**I. Jürgen:** Kui te mäletate, arutasime 22. mail siinsamas kohtute haldamise nõukojas advokatuuri algatusel, et sooviksime hakata menetluskulude väljamõistmise probleemi lahendama. Väga sooja vastuvõttu see ettepanek ei leidnud, st Justiits- ja Digiministeerium ei pidanud probleemi praegu nii oluliseks, et alkatada selle kohta analüüs. Kohtud aga toetasid ettepanekut ja leidsid, et selle küsimusega tuleks tegeleda. Advokatuur püüab nüüd oma jõududega lahendusi välja pakkuda. Meie menetlusõiguse komisjon on selle teema käsile võtnud ning täna selle eest Martin Raudet, kes selle eest vastutab. Esialgu mõtlesime, et ehk saame tehisintellekti abil teha suuremahulise kohtulahendite andmeanalüüsi. Küsisime selleks abi, kuid kahjuks ei õnnestunud praegu usaldusväärseid andmeid saada. Püüame selle tööga siiski edasi minna. Oleme koostanud küsimustiku, millele palume kohtunikel võimaluse korral vastata. Mõistame, et kohtunikel on suure töökoormuse kõrval selleks vähe aega, ning oleme vastuste eest väga tänulikud. Küsimustik on anonüümne ja kellegi nime vastustega ei seostata. Küsimused aitaksid mõista, kuidas kohtunikud ise menetluskulude väljamõistmisele lähenevad. Plaan on selline, et saadan kohtute esimeestele küsimustiku lingi koos väga lühikese selgitusega, miks me seda teeme ja miks palume sellele vastata. Seejärel palume esimeestel küsimustikku kohtunikega jagada ning vastata mõistliku aja jooksul. Tahtsin täna kohtute esimeestele teada anda, et saate minult selle kirja. Palun jagage seda oma kohtus ja innustage kohtunikke küsimustikule vastama. Nii saame vähemalt mingid andmed, mille põhjal üldistusi teha ja teemaga edasi töötada. Palun teilt selles koostöös ja kaasabi. Kas kõige mõistlikum on jagada küsimustikku kohtute esimeeste kaudu või on kohtunikeni jõudmiseks paremaid võimalusi? Oluline on, et kiri ei jääks tähelepanuta, vaid küsimustikku jagataks koos siira palvega sellele vastata.

**A. Uritam:** Küsimustikku võib jagada nii kohtute esimeeste kui ka Eesti Kohtunike Ühingu kaudu. Eestis on ligikaudu 80% kohtunikest ühingu liikmed, kuid kõik kohtunikud sinna ei kuulu. Seetõttu oleks mõistlik kasutada mõlemat kanalit. Kui küsimustik tuleb mõlemat teed pidi, jõuab see tõenäoliselt paremini inimesteni ja nad panevad seda rohkem tähele. Kui annate vastamiseks tähtaja, saan seda inimestele meelde tuletada. Minu teine küsimus on, millist laadi küsimused küsimustikus on. Meie liikmete hulgas on ka emeriitkohtunikke ja võib-olla oleks nende vastustest samuti kasu, kuid see sõltub küsimuste sisust. Meie emeriitkohtunikud on üsna aktiivsed ja paljudes asjades hästi kursis.

**I. Jürgen:** Küsimused puudutavad eelkõige seda, millises kohtus ja kohtuastmes vastaja töötab, millist liiki asju ta praegu lahendab ning millest ta menetluskulude kohta otsuseid tehes lähtub.

**I. Pilving:** Küsimustik ei eelda statistika tegemist.

**I. Jürgen:** Jah, vastata palutakse pigem oma kogemuse ja kõhutunde järgi.

**A. Uritam:** Sellisel juhul ei saaks emeriitkohtunikud ilmselt vastata, sest küsimused puudutavad praegust õigusemõistmise praktikat.

**L. Naaber-Kivisoo:** Rääkisime sellest esimeestega. Kõik esimehed olid valmis küsimustikku jagama. Pakkusin välja ka mõtte, et küsimustikule võiksid vastata kohtujuristid. Nemad osalevad menetluskulude kindlaksmääramise protsessis väga aktiivselt ja sisuliselt.

**I. Jürgen:** Mõtlesime selle ettepaneku läbi, kuid otsustasime kohtujuriste praegu mitte kaasata, sest see ei annaks meile päris seda tulemust, mida soovime saada.

**L. Naaber-Kivisoo:** Ütlen ausalt, et tsiviilasjades on ligikaudu 80% menetluskulude kohta tehtavatest otsustest kohtujuristide koostatud.

**I. Jürgen:** Aitäh! Teile tuleb lähiajal advokatuurist minu nimega kiri.

*Veel märgib V. Kõve muude teemade all, et Riigikohus võtab viimast korda enda korraldada kohtute aastaraamatu koostamise ning protsess algab oktoobris. Järgmisel aastal saab KHT ja kohtute nõukogu otsustada, kuidas edasi minna.*

*KHN tänab Kaupo Kruusveed tema Tallinna Halduskohtu esimeheks olemise aja eest.*

*Uue nõukogu esimene mitteametlik kohtumine on kavandatud 28. septembrile, kus arutatakse mh kohtute nõukogu kodukorda. Järgmise nädala jooksul saadetakse listis arutamiseks kohtute nõukogu kodukorra projekt.*

*Esimene ametlik kohtumine on kavandatud 8. oktoobrile Tallinna Ringkonnakohtus. 11. detsembri istung Tartus jääb kavas.*

**Otsus: KHN võtab informatsiooni teadmiseks.**

*Istungi lõpp 11.09.2026 a kell 15.15*

/allkirjastatud digitaalselt/

Villu Kõve  
Juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Signe Talalaev  
Protokollija